NN 103/2021 (24.9.2021.), Standard za specijalne knjižnice

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

1835

Na temelju članka 12. stavka 2. podstavka 1. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (»Narodne novine«, broj 61/18 i 98/19), uz prethodno mišljenje Hrvatskog knjižničnog vijeća ministrica kulture i medija donosi

STANDARD

ZA SPECIJALNE KNJIŽNICE

I. OPĆE ODREDBE

Predmet Standarda

Članak 1.

(1) Ovim se Standardom propisuju uvjeti za osnivanje i obavljanje djelatnosti specijalnih knjižnica te se utvrđuju smjernice za njihov razvoj i unapređenje kvalitete knjižnične djelatnosti.

(2) Specijalne knjižnice dužne su se pridržavati odredbi ovog Standarda, a njihovi osnivači dužni su osiguravati nužne uvjete za osnivanje, optimalan rad i kontinuirani razvoj tih knjižnica te dostizanje mjerila ovog Standarda.

(3) Uvjeti propisani ovim Standardom odnose se i na specijalne knjižnice koje temeljem ugovora pružaju knjižnične usluge drugoj knjižnici/ustanovi.

(4) Na knjižnicu koja obavlja funkcije više vrsta knjižnica primjenjuju se standardi ovisno o funkcijama koje obavlja.

Namjena Standarda

Članak 2.

Ovaj je Standard namijenjen:

– osnivačima kod osnivanja novih te praćenja i vrednovanja kvalitete postojećih specijalnih knjižnica

– ugovornim stranama kod sklapanja ugovora o pružanju knjižničnih usluga sa sveučilišnom knjižnicom ili kojom drugom visokoškolskom ili specijalnom knjižnicom u istom stručnom/znanstvenom području, odnosno polju

– osnivačima i nadležnim tijelima u postupcima unutarnjeg i vanjskog vrednovanja ustanove u čijem je sastavu specijalna knjižnica

– matičnim knjižnicama kod utvrđivanja uvjeta za osnivanje i prestanak rada specijalnih knjižnica te za stručni nadzor, planiranje i unapređivanje djelatnosti specijalnih knjižnica i njihovo međusobno povezivanje i uključivanje u jedinstveni knjižnični sustav Republike Hrvatske

– specijalnim knjižnicama kao alat za samovrednovanje i razvoj djelatnosti.

Vrste knjižnica

Članak 3.

(1) Specijalna knjižnica je samostalna knjižnica ili knjižnica u sastavu koja pokriva određenu znanstvenu ili umjetničku granu, polje ili područje odnosno područje specijalizirane stručne djelatnosti.

(2) U specijalne knjižnice svrstavaju se knjižnice koje primarno pružaju usluge specifičnoj kategoriji korisnika za čije potrebe izgrađuju zbirke odnosno primarno prikupljaju knjižničnu građu ili osiguravaju pristup određenim oblicima informacijskih izvora.

(3) Specijalne knjižnice se dijele na:

– knjižnice znanstvenih instituta

– knjižnice bolničkih i zdravstvenih ustanova

– knjižnice muzeja, galerija i arhiva

– knjižnice vjerskih zajednica

– knjižnice javnih i državnih tijela
– knjižnice trgovačkih društava
– knjižnice udruga i društava i
– ostale knjižnice.

II. UVJETI ZA OSNIVANJE KNJIŽNICA

Osnivanje

Članak 4.

Na temelju mišljenja nadležne sveučilišne matične knjižnice, Hrvatsko knjižnično vijeće predlaže ministru nadležnom za kulturu izdavanje rješenja o ispunjavanju uvjeta za osnivanje specijalne knjižnice.

Prestanak i statusne promjene

Članak 5.

Na temelju mišljenja nadležne sveučilišne matične knjižnice, Hrvatsko knjižnično vijeće predlaže ministru nadležnom za kulturu izdavanje rješenje o prestanku i statusnim promjenama specijalne knjižnice.

Ugovaranje knjižničnih usluga

Članak 6.

(1) Specijalna knjižnica ili ustanova odnosno druga pravna osoba u čijem je sastavu specijalna knjižnica sklapa ugovor o pružanju usluga s drugom knjižnicom iz sustava znanosti i visokog obrazovanja odnosno sa specijalnom knjižnicom podsustava koja pokriva područje njezina djelovanja uz prethodno mišljenje nadležne sveučilišne matične knjižnice i suglasnost osnivača knjižnice koja je pružatelj odnosnih usluga.

(2) Predmet Ugovora iz stavka 1. ovoga članka o pružanju usluga može biti:

– korištenje prostora
– vrste i način pružanja usluga
– upravljanje knjižničnim fondom (vrednovanje fonda, selekcija, nabava, pohrana, pročišćavanje, revizija i otpis, zaštita)
– obrada knjižničnog fonda
– način uključivanja knjižničarskog osoblja u poslovanje knjižnice s kojom se sklapa ugovor o pružanju usluga
– način korištenja kompetencija knjižničarskih djelatnika
– vrsta i oblik organizacije unutar sveučilišnog knjižničnog sustava odnosno podsustava za pojedino polje/područje
– vlasništvo nad knjižničnom građom
– financijske obveze i odgovornosti
– sudjelovanje u razvojnim programima i drugo.

Minimalni uvjeti za osnivanje knjižnice

Članak 7.

(1) Minimalni uvjeti za osnivanje knjižnice su:

– 1 knjižničar zaposlen u punom radnom vremenu
– 50 m^2 prostora
– 2.500 jedinica knjižnične građe
– 1 radni stol i stolica
– 1 računalo s pristupom Internetu za rad knjižničara
– računalni program za knjižnično poslovanje
– 1 računalo s pristupom Internetu za rad korisnika
– pisač, skener i telefon.

(2) Osnivači knjižnica obuhvaćenih ovim Standardom prilikom osnivanja Specijalne knjižnice trebaju dokazati da su osigurana sredstva za obavljanje knjižnične djelatnosti sukladno članku 29. stavku 1. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti.

III. UVJETI ZA OBAVLJANJE DJELATNOSTI

Djelatnost, poslovi i usluge

Članak 8.

(1) Osim poslova i usluga u okviru osnovne knjižnične djelatnosti, djelatnost specijalne knjižnice uključuje podršku kulturnoj i javnoj te stručnoj i znanstvenoj djelatnosti ustanove u čijem su sastavu odnosno ciljane populacije korisnika ili zajednice, što se ostvaruje kroz:

– informacijsko-referalne usluge

– edukaciju korisnika

– osiguravanje pristupa kvalitetnim i relevantnim analognim i digitalnim izvorima stručnih i znanstvenih informacija iz područja djelovanja matične institucije

– izgradnju zbirki analogne knjižnične građe

– izgradnju digitalne knjižnice, digitalnih zbirki i institucijskog repozitorija

– pružanje usluga koje pridonose znanstvenom istraživanju i razvojnim programima

– sudjelovanje u vrednovanju ustanove u čijem je sastavu i njezinih djelatnika putem bibliometrijskih i drugih istraživanja

– praćenje publicističke aktivnosti ustanove u čijem je sastavu

– sudjelovanje u izdavačkoj djelatnosti ustanove u čijem je sastavu

– aktivnu podršku otvorenoj znanosti

– sudjelovanje u programima popularizacije znanosti, kulture i umjetnosti

– promidžbu knjižnice i knjižnične djelatnosti

– provođenje kulturnih aktivnosti, projekata i programa, samostalno ili u sklopu programa ustanove u čijem je sastavu

– obilježavanje značajnih događanja vezanih za znanstvenu i kulturnu povijest

– suradnju s medijima u promidžbi znanstvenih, kulturnih i umjetničkih aktivnosti ustanove u čijem je sastavu

– aktivnosti vezane uz vrednovanje, registraciju, zaštitu i povećanje dostupnosti kulturnog dobra.

(2) Popis poslova i usluga specijalne knjižnice naveden je u Evaluacijskom listu u Prilogu 2. koji je sastavni dio ovog Standarda.

(3) Poslovi i usluge iz stavka 1. ovog članka ovise o znanstvenom odnosno stručnom području koje pokriva knjižnica, broju stručnih knjižničarskih djelatnika, veličini knjižničnog fonda i potrebama ustanove u čijem je knjižnica sastavu odnosno same knjižnice.

(4) Podaci u Evaluacijskom listu iz stavka 2. ovog članka namijenjeni su:

– matičnoj razvojnoj službi za vrednovanje minimalnih uvjeta potrebnih za osnivanje i djelovanje specijalne knjižnice

– knjižničarskim djelatnicima za samovrednovanje poslovanja te predstavljanje i zagovaranje knjižnice.

Knjižnična građa

Članak 9.

(1) Specijalna knjižnica ima u svom fondu raznoliku građu koja je sadržajno povezana sa znanstvenim, stručnim i umjetničkim područjem djelovanja ustanove u čijem je sastavu sukladno potrebama osnivača i/ili ciljane populacije korisnika.

(2) Veličina knjižničnog fonda ovisi o broju i posebnostima ciljane populacije korisnika.

(3) Specijalna knjižnica ima pisane smjernice za upravljanje knjižničnim fondom koje utvrđuju svrhu, opseg i sadržaj knjižničnog fonda te način pristupa mrežnim izvorima.

(4) Specijalna knjižnica ima javno dostupan katalog na mreži za knjižničnu građu koju posjeduje te osigurava pristup pretplaćenim izvorima informacija i onima u otvorenom pristupu.

Korištenje knjižnične građe

Članak 10.

Uvjeti za korištenje knjižnične građe i pristupa informacijskim izvorima u specijalnoj knjižnici uređuju se internim aktom o radu knjižnice i trebaju biti jasno definirani, a dokument objavljen na mrežnom mjestu knjižnice.

Digitalizacija knjižnične građe

Članak 11.

Specijalna knjižnica digitalizira građu iz vlastitog fonda te vodi brigu o pohrani, zaštiti i pristupu digitalnoj zbirci sukladno odredbama Standarda za digitalne knjižnice i pravilnika koji uređuje zaštitu knjižnične građe.

Vrednovanje knjižničnog fonda

Članak 12.

Specijalna knjižnica vrednuje knjižnični fond i druge informacijske izvore sukladno smjernicama iz članka 9. stavka 3. ovog Standarda.

Knjižničarski djelatnici

Članak 13.

(1) U knjižnici rade knjižničarski djelatnici sukladno pravilniku koji uređuje uvjete i način stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci.

(2) Broj stručnih knjižničarskih djelatnika u specijalnoj knjižnici ovisi o:

– veličini fonda i strukturi informacijskih izvora

– vrsti i obujmu knjižničnih usluga

– broju i strukturi korisnika

– veličini i organizaciji prostora

– radnom vremenu za korisnike i dr.

(3) Ako je u knjižnici na puno radno vrijeme zaposlen jedan knjižničar, on je ujedno voditelj knjižnice.

(4) Knjižničarski djelatnici dužni su se stručno osposobljavati i usavršavati na seminarima, tečajevima, radionicama i/ili u okviru formalnih obrazovnih programa.

(5) Knjižničarskim djelatnicima treba biti omogućeno stručno napredovanje.

(6) Specijalna knjižnica u kojoj radi samo jedan knjižničar treba biti organizirana tako da se uz izvršavanje redovitih stručnih poslova i zadaća može dio vremena odvojiti za stručno usavršavanje, sudjelovanje u radu knjižničarskih udruga i stručnih tijela te sudjelovanje na znanstvenim i stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Sredstva za rad specijalne knjižnice

Članak 14.

(1) Prilikom određivanja iznosa sredstava za rad specijalne knjižnice osnivač treba osobito voditi računa o:

– misiji, ciljevima i zadacima knjižnice

– prirodi i vrsti knjižnične građe i drugih izvora informacija koje knjižnica osigurava

– broju i vrsti knjižničnih usluga

– broju korisnika

– razini automatizacije radnih procesa i usluga

– troškovima održavanja i razvoja računalnog programa za knjižnično poslovanje i tehničke opreme

– uključenosti knjižnice u procese izgradnje digitalnih zbirki i repozitorija znanstveno-istraživačkih radova.

(2) Dio sredstava za rad specijalne knjižnice može se osigurati iz drugih izvora.

Prostor, oprema i pristup informacijskoj tehnologiji

Članak 15.

(1) Prilikom osnivanja specijalne knjižnice osnivač treba dokazati da raspolaže prostorima za korisnike, smještaj knjižnične građe i knjižničarske djelatnike te informacijsko-komunikacijskom infrastrukturom za obavljanje knjižnične djelatnosti.

(2) Veličina prostora specijalne knjižnice ovisi o količini knjižnične građe, vrsti usluga, broju korisnika i broju knjižničarskih djelatnika.

(3) Prostor specijalne knjižnice sastoji se od prostora za:

– knjižničarske djelatnike

– obavljanje knjižnično-informacijske djelatnosti

– korisnike

– knjižničnu građu (slobodan pristup i spremišni prostor).

(4) U cilju osiguravanja optimalnih uvjeta za obavljanje knjižnične djelatnosti prostor knjižnice treba biti funkcionalan, prilagodljiv i lako dostupan, ekonomičan s obzirom na osoblje, održavanje prostora i tekuće opreme te prikladan u informacijsko-tehnološkom smislu.

(5) Prostor specijalne knjižnice treba udovoljavati propisima o zaštiti na radu, zaštiti knjižnične građe, zaštiti kulturnih dobara te ostalim propisima koji se odnose na knjižničnu djelatnost.

(6) Nadležna matična razvojna služba daje suglasnost za izgradnju, obnovu ili reorganizaciju knjižničnog prostora knjižnice.

Knjižnični namještaj

Članak 16.

(1) Namještaj u specijalnoj knjižnici čine:

– radni stolovi i stolci za knjižničarske djelatnike

– radni stolovi i stolci za korisnike

– namjenske police/ormari za knjižnu građu u slobodnom pristupu i spremišnom prostoru

– namjenske police/ormari za rijetku i vrijednu građu te građu nespecifičnih dimenzija

– namjenske police/ormari za neknjižnu građu (audiovizualna, trodimenzionalna građa i dr.)

– stolovi/police/ormari za informacijsku, komunikacijsku i ostalu tehničku opremu.

(2) Vrsta i količina namještaja specijalne knjižnice ovisi o veličini knjižničnog fonda, broju korisnika i broju knjižničarskih djelatnika.

Informatička, informacijska i komunikacijska oprema

Članak 17.

(1) Odgovarajuća informatička, informacijska i komunikacijska oprema treba biti dostupna i trebaju postojati uvjeti za njeno nesmetano funkcioniranje.

(2) Informatičku, informacijsku i komunikacijsku opremu čine:

– računala za knjižničarske djelatnike s pristupom na lokalnu i javnu mrežu

– računala za korisnike s pristupom na lokalnu i javnu mrežu

– specifična oprema ovisno o vrsti knjižnične građe koju knjižnica posjeduje ili poslovima koje obavlja (npr. uređaji za reprodukciju zvuka i slike, digitalni fotoaparat, mikro-čitači, skener)

– računalni program za knjižnično poslovanje.

(3) Vrsta i količina informatičke, informacijske i komunikacijske opreme ovisi o količini građe, vrsti usluga, broju korisnika i broju knjižničarskih djelatnika.

Plan rada i razvitka

Članak 18.

(1) Specijalna knjižnica izrađuje godišnji plan rada i višegodišnji plan razvitka knjižnične djelatnosti.

(2) Ustanova ili druga pravna osoba u čijem je sastavu specijalna knjižnica treba uključiti knjižnicu u proces planiranja i pripreme planova razvoja.

(3) Specijalna knjižnica je obvezna izvještavati o svom radu upravu ustanove u čijem je sastavu i nadležnu matičnu knjižnicu.

(4) Godišnja izvješća o radu specijalnih knjižnica temelje se na podacima koje je pojedina knjižnica, vezano uz svoje poslovanje, unijela u Sustav jedinstvenog elektroničkog prikupljanja statističkih podataka o poslovanju knjižnica pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i trebaju sadržavati ispunjeni Evaluacijski list iz članka 8. stavka 2. ovog Standarda.

Vrednovanje uspješnosti poslovanja

Članak 19.

(1) Specijalna knjižnica je obvezna mjeriti svoju uspješnost sukladno utvrđenim pokazateljima uspješnosti iz Priloga 1. koji je sastavni dio ovog Standarda.

(2) Pokazatelje uspješnosti knjižnica koristi za potrebe upravljanja, vrednovanja i razvoj usluga te za izradu godišnjih i višegodišnjih izvještaja i planova rada te za predstavljanje i zagovaranje knjižnice.